
Kyrkan - före reformationen och idag

Varför uppstod reformationen? Hur såg kyrkan ut precis innan reformationen ägde rum? Varför var reformationen nödvändig? Genom att studera dessa frågor kan vi börja få en förståelse av vår egen situation i dag. Det skriver Alister McGrath, professor i Oxford, som ägnat en stor del av sin akademiska karriär åt studier av reformationen och perioden runt omkring.

EVANGELIETS ATTRAKTIVITET

Ett av skälen till att reformationen ägde rum var återupptäckten av evangeliets attraktivitet. En ny generation uppstod som genom att själva läsa Nya testamentet började upptäcka att här fanns något spännande och livsförvandlande, som likt nytt vin helt enkelt inte kunde förvaras i de gamla vinläglar som kyrkan utvecklats till under medeltiden. Så under allt annat jag säger ligger denna känsla av spänning och återupptäckt av evangeliet. Det fanns också en insikt om att detta behövde föras med in i det nya århundradet, eftersom den medeltida kyrkan saknade något väsentligt. Genom att några personer satte sig ner för att studera Bibeln och då återupptäckte nådens betydelse, hade detta ”något” blivit tillgängligt som gav nytt liv, ny mening och ny inriktning till kyrkan vid denna tidpunkt. Du och jag kan återupptäcka samma sak i dag.

I min hemstad Belfast på Nordirland finns ett hus som mina farföräldrar ägde. Det är ett av alla dessa stora, osymmetriska hus som byggdes under 1800-talets slut. Längst upp i huset finns en slags vind där mina farföräldrar förvarade alla saker de samlat ihop i sin ungdom och början av sitt äktenskap. Varför gjorde de så? Deras svar

var: ”Man vet aldrig när allt det där kan komma till användning.” På många sätt liknar detta reformationen, som också handlar om insikten att vi kan vända oss till vår kristna historia och återupptäcka vad som finns där, men som vi förslösat och glömt bort – sådant vi kan behöva i dag. Att studera historien är trots allt inte nostalgi eller en känsla av att ”saker och ting var bättre förr”. Nej, det handlar om att säga: ”Visst kan vi sträcka oss till det förflutna för att berika nutiden. Vi kan lära känna historien och upptäcka sådant vi behöver höra i dag. Den är en resurs som du och jag har tillgång till, när vi försöker möta dagens utmaningar som kyrka.”

Ett av reformationens stora teman är alltså återupptäckten av evangeliet. Men det finns också en annan sida, som jag kommer behandla inledningsvis, nämligen att mot slutet av medeltiden – i denna text 1400-talets slut – hade förhållandena i kyrkan blivit ganska eländiga. Något du kommer upptäcka är att samma problem nu tycks uppstå på nytt. Woody Allen sade en gång: ”Historien återupprepar sig. Det måste den; ingen lyssnade ju vid första tillfället.” Jag vill försöka förmedla till dig hur stort vårt behov är att återupptäcka några av reformationens tankar, eftersom också vi börjar uppleva de problem som

Reformationen var lösningen på.

PROBLEM 1: LÄROMÄSSIG FÖRVIRRING

Nu till det första området jag vill studera. Under slutet av medeltiden genomgick kyrkan en period av läromässig förvirring. Människor var inte säkra på vad de trodde, och inte heller varför. Detta ledde till att kyrkan saknade all känsla av säkerhet kring vad den trodde och varför den gjorde det. Det växte fram en generation av kristna som över huvud taget inte förstod vad evangeliet handlade om. Detta fick stor inverkan på en hel räckta följdfrågor. En viktig underliggande faktor till läran om rättfärdighet är att den besvarar frågan: ”Vad måste jag göra för att bli frälst?” Detta är en viktig fråga för många människor, och det är en fråga som kräver ett säkert svar. Trots detta var människor under slutet av medeltiden inte alls säkra på hur de skulle besvara frågan. Vad måste människor göra för att bli frälsta? Låt mig berätta om en händelse som illustrerar frågans tyngd.

År 1510 möttes en grupp av omkring 20 italienska adelsmän i norra Italien regelbundet för att be och samtala. Ett viktigt ämne för dem var denna fråga om hur man kan vara säker på att man är frälst. Än i dag är det en viktig fråga för oss. Till slut beslutade de att det inte fanns något svar, så de delades i två mindre grupper. Den ena kände att det enda sättet de kunde vara säkra på frälsningen, var att ansluta sig till närmaste kloster och tillbringa resten av sina dagar där. Den andra kände att på något sätt måste man kunna leva livet som kristen i världen och vara trygg i att synderna hade blivit förlåtna. Men de var inte säkra på att detta stod i harmoni med kyrkans undervisning. Poängen är: detta är en helt avgörande fråga. Det är en fråga vi helt enkelt måste kunna besvara. Men dessa män kunde inte det. De var inte ointelligenta. De var inte obildade. Men likt de flesta som levde samtidigt som dem, fanns det helt enkelt inte något sätt för dem att verkligen veta.

Ett av reformationens teman är att göra människor medvetna om den kristna trons stora sanningar. Karl Heim, en erkänd historiker inom re-

formationsområdet, sade en gång något intressant om sina reformerta vänner: reformerta troende vet vad de tror och varför. Heim tydliggjorde att reformationen ledde till att den kristna trons sanningar återupptäcktes, och att den kristna kunskapen och förståelsen av tillvaron fick en renässans. Något nytt uppstod som inte existerat under slutet av medeltiden, då det tvärtom rådde förvirring och bristfällig förståelse.

Jag känner, åter igen, hur detta börjar hända i dag av flera olika skäl. Ett av dem är att människor ofta är alltför upplevelsefokuserade i vår tid. Vad handlar kristen tro i grunden om? Ja, säger många, det handlar om min upplevelse av Gud – och det är naturligtvis sant. Att ha en erfarenhet av Gud är enormt betydelsefullt. Utan Gudsupplevelser kan vi bara tala om det yttre skalet utan någon livspåverkande glöd. Inte desto mindre är även detta en del av den kristna tron. Här finns ett intellektuellt djup och en kraft till omvändelse som grundar sig på styrkan i idébasen. Om vi inte vet och förstår detta, säljer vi ut evangeliet genom att bara tala om vår subjektiva uppskattning av det, men utan den objektiva verklighet den för in i våra liv. Detta var ett av de avgörande problemområdena under slutet av medeltiden. Jag ser hur detsamma börjar hända i vår tid igen.

PROBLEM 2: PRÄSTERSKAPETS ROLL

Låt oss gå vidare och se på en annan faktor som orsakade stora problem under slutet av medeltiden: prästerskapet. Under perioden före reformationen tenderade prästerna att vara dåligt utbildade. De blev ofta utsatta för kränkningar och förlöjliganden eftersom deras kunskap var så bristfällig. Detta återspeglar det faktum att deras sociala status inte var särskilt hög, men dessutom fanns en underliggande faktor som var än mer bekymmersam: allt en präst behövde göra var att sköta församlingens pastorala behov och sedan inte bry sig om något annat. Det fanns ingen undervisningstjänst med utgångspunkt i Guds ord. Det fanns ingen känsla för behovet av mission och evangelisation. Vi ska inte glömma bort att vi talar om Europa under 1400-talets slut, då utgångspunkten var att alla var kristna, så något

behov av att evangelisera fanns inte.

Resultatet var att människor inte gillade prästerskapet. De hade dessutom privilegier, som att tillhöra skattefrälset och vara befriade från den obligatoriska militärtjänstgöringen. Men framför allt var de dåligt utbildade, och de ansågs inte spela en avgörande roll i kyrkan. I och med reformationen förändrades detta på ett genomgripande sätt. Förändringen kom eftersom en väldigt stark betoning nu lades på prästerskapets undervisande uppgift. Prästerna levde med folket för att göra det möjligt för dem att fullt ut upptäcka det förunderliga evangeliets härlighet och kraft. De skulle finnas där för att öppna Guds ord för sitt folk och hjälpa dem att upptäcka vad de själva redan upptäckt – hur djupt och attraktivt evangeliet om Jesus Kristus faktiskt är. Prästerskapet började alltså inta en roll grundad på sin förståelse av evangeliet och deras passion och nöd för att förmedla det. Det vill säga: de var brinnande för det som Gud hade gjort för dem genom Jesu Kristi kors och ville se folket bli delaktiga av det – för att också de skulle berikas av det i sina liv. Så under slutet av medeltiden ser vi ett prästerskap vars undervisande uppgift nästan helt upphört. Reformationen återförde de helt avgörande uppgifterna att undervisa och evangelisera till kyrkans tjänare, en korrigerande som var helt nödvändig. Jag anser att det också är en korrigerande vi behöver i dag.

PROBLEM 3: FOKUS PÅ YTTRE BETEENDEN

Under slutet av medeltiden tenderade den kristna tron att vara ett formellt utanpåverk. Den handlade med andra ord om att människor helt enkelt gjorde vissa saker och kanske trodde vissa saker. Men ofta saknades förståelsen av personlig överlåtelse eller att personligt värdesätta evangeliet. Annorlunda uttryckt: om du var kristen innebär det att du betedde dig på vissa sätt, såsom att gå till kyrkan. Kristen tro definierades utifrån det du gjorde – inte utifrån dynamiken och den transformerande verklighet som kunde gripa tag i ditt liv och vända det ut-och-in. En förändring i denna riktning kom på flera olika sätt när reformation-

ens sol började stiga.

Den kom till viss del genom dogmen om rättfärdiggörelsen genom tron, som inbjöd alla att upptäcka den underbara sanningen att vi kan uppleva Guds förlåtande nåd och beröring även som syndare. Detta var en enormt viktig insikt bland reformatörerna, eftersom detta var något som gjorde evangeliet relevant och levande för en hel värld av vanliga människor. Reformationen återskapade denna förening mellan evangeliet och vanliga människors erfarenhetsvärld. Vi talar inte bara om människor som blir tillsagda att göra vissa saker. Vi talar om evangeliet som kan bringa nytt liv och nytt hopp till vanliga människor, som kan förena människor med evangeliet och hjälpa dem att upptäcka dess betydelse i deras liv. En återupptäckt ägde alltså rum gällande evangeliets betydelse för det inre livet, så att människor upplevde glädjen i dess objektiva sanning samtidigt som man kunde hävda att det hade en personlig, subjektiv påverkan på människors liv.

Evangeliets relevans rörde sig på detta sätt bort från enbart ett yttre handlingsmönster till en upptäckt av evangeliets betydelse för det inre livet. Luther talade mycket om betydelsen av erfarenheter i det kristna livet. I en av sina texter skriver han: ”Endast erfarenhet gör en teolog.” Detta betyder att det inte finns någon anledning att skriva om Gud om du inte har erfärut Gud och vet hurudan han är. I en annan text skriver han: ”Det är inte att skriva, utvärdera och spekulera som gör en teolog, utan att leva, dö och bli fördömd.” Av sammanhanget framgår att han menar att evangeliet handlar om förlåtelse. Det handlar om den underbara vetskap vi får genom evangeliet att Gud har förlåtit våra synder. Men om du inte fullt ut insett och värdesatt att du är en syndare, kommer de underbara nyheterna om förlåtelse inte att träffa dig i all sin kraft. Det är bara genom att uppleva den död som synden frambringar som du kan förstå hur underbart detta budskap om förlåtelse är. Vi ser också att det fanns en återupptäckt här av hur betydelsefull den enskilde troende är. En ny relevans tillräknades den vanlige troende och lekfolket, vilket för oss till nästa punkt.

PROBLEM 4: LEKFOLKETS LÅGA VÄRDE

Under slutet av medeltiden levde prästerskapet i en annan värld än den vanlige kristne, som ansågs befinna sig på en lägre nivå. Det fanns helt enkelt ett förakt för lekfolket – kyrkans vanliga medlemmar – och de hade ingen roll att spela i kyrkan. I och med reformationen ägde en avgörande omställning rum som jag vill kalla återupptäckten av lekfolket. Som du säkert känner till är en av de underliggande idéerna till detta, dogmen om det allmänna prästerskapet, tanken att varje troende är en präst och att varje troende har en uppgift att fylla i kyrkan. Du behöver bara blicka mot slutet av medeltiden för att förstå hur lågt folket värdesattes. Om vi exempelvis tittar på Calvins stad Genève, som före reformationen hade 5 000 vanliga medborgare och 200 präster, inser vi hur många präster det fanns och hur lite folket därmed tilläts göra i kyrkan. Efter reformationen fanns det fortfarande 5 000 medborgare men endast sex eller sju präster vars primära uppgift var att undervisa. Lekfolket återupptäcktes och gavs en avgörande roll att spela i kyrkans liv. Jag anser att denna återupptäckt är en avgörande aspekt på det arv reformationen efterlämnat – en återupptäckt att vanliga människor har blivit kallade av Gud, utrustade av Gud och getts en uppgift att fullborda av Gud. Även i dag behöver vi återupptäcka och värdesätta detta.

Låt mig berätta ytterligare något om den senmedeltida kyrkan. Idag anses slutet av medeltiden ha varit en period av starkt intresse för den kristna tron. Människor menade tidigare att det var en tid av nedgång, men den anses nu i ökande grad vara en tid av progression vilket ledde till tilltagande kritik mot kyrkan. Vanliga kristna började ha allt större förväntan på vad kyrkan skulle göra. När förväntningarna inte möttes, började människor kritisera kyrkan. Något som utvecklades var också en cynism gällande kyrkan och prästerskapet från de ”vanliga” kristnas sida. De upplevde att de utnyttjades av dem som skulle vara deras pastor, herdar och lärare. Ofta handlade det om ekonomiskt utnyttjande. Du känner säkert till kontroversen kring avlatsbrevet, som

spelade en avgörande roll i Luthers reformation i Wittenberg. Låt mig förklara vad detta var och varför det orsakade så mycket oväsen.

PROBLEM 5: EKONOMISK UTNYTTJANDE

Under medeltiden utvecklades tanken att, även om Gud verkligen förlåter syndare, var det riktigt att också uttrycka sin tacksamhet för förlåtelsen på olika sätt. Ett av dem var ekonomiskt. Eftersom Gud förlät dig dina synder kunde du uttrycka din tacksamhet till Gud, exempelvis, genom att donera pengar till en kyrka, ge en gåva till fattighjälpen eller något liknande. Men mot början av 1500-talet hade tanken förvridits. Nu fick människor istället höra: ”Ge pengar och dina synder blir förlättna.” Ofta spelade man också på människors känslor för sina döda släktingar. Kanske hade din mor eller far dött, och du undrade över om de nu var i himmelen. Men om du köpte ett avlatsbrev visste du att de klarade sig dit. Faktum är att det fanns en reklamslogan för avlatsbrevet: ”Så snart din slant uti kistan klingar, en själ sig upp ur skärselden svingar.” Eller annorlunda uttryckt: så fort du betalat den förskrivna summan pengar, blir din mor, far eller släkting befriad från allt lidande de befann sig i och anträder den trygga vägen in innanför parporten. Detta hade naturligtvis enorm dragningskraft på vanliga troende som oroade sig för vad som hänt deras föräldrar, morföräldrar eller barn som de älskade.

Detta var ett ekonomiskt utnyttjande, som Luther reagerade mycket, mycket starkt emot. För honom var detta en förvrängning av evangeliet. Det gjorde förlåtelsen till något du kunde köpa som en handelsvara. Luther reagerade kraftfullt och upplevde ett behov av att återupprätta tanken på förlåtelse och rättfärdiggörelse genom tron – att du kunde veta på din dödsbädd att dina synder hade blivit förlättna. Inte på grund av något du gjort, utan på grund av Guds nåd och det han gjort genom Jesus Kristus. Det fanns alltså en finansiell korruption som fick många människor att ifrågasätta om de kunde ha förtroende för kyrkan och sina församlingsherdar.

Det samma hände kring andra kyrkliga handlingar. När nära och kära dog under slutet av medeltiden måste prästerna, exempelvis, be de rätta bönerna för dem. Någon var tvungen att förrätta en dödsmissa (rekviem) för att säkerställa att de gått i frid till himmelen, och detta förutsatte att prästen fick betalt. Åter började människor tänka: "Här blir vi ekonomiskt utnyttjade. Vi vill vara förvissade om att våra anhöriga vilar tryggt i Guds famn. Men det enda sättet för oss att veta detta säkert, är genom att betala prästerna att be vissa böner." Så uppstod då denna djupa obehagskänsla gällande prästernas integritet och kyrkans trovärdighet. Reformationen önskade återställa integriteten och den allmänna bilden av kyrkan.

Ett av evangeliets stora teman är förlåtelsen. Än en gång ser vi hur Luther förflyttar detta till fronten för reformationens kamp. Du och jag behöver egentligen inte att en präst säger till oss att våra synder är förlåtna när vi ska dö. Vi behöver inte betala en präst för att be särskilda böner för oss. Vi kan veta att när vi dör kommer vi att vila tryggt i Guds famn. Denna djupa visshet om att vi kan veta att Gud har förlåtit oss våra synder, genom vad Jesus Kristus har gjort för oss, är ett av reformationens centrala teman. Detta är ett tema vi måste återupptäcka. Ibland får kristna höra att de är arroganta när de tror att deras synder är förlåtna. Men de är inte arroganta; de är förtröstansfulla – fyllda av tro till Guds ord, där dessa löften ges, och att de riktar sig till oss som med glädje accepterar det Gud vill ge oss.

REFORMATIONSTEMA: KRISTEN UTBILDNING

Jag har tidigare nämnt problemet med den förvirring som fanns inom den senmedeltida kyrkan. Jag har försökt argumentera för hur reformationen ledde till att troende fick en ny förståelse för värdet i att förstå och veta vad de tror på. Detta leder oss till nästa tema, nämligen kristen utbildning. Under slutet av medeltiden var detta något som lyste med sin frånvaro. De enda som var utbildade återfanns inom prästerskapet. Och samtidigt var även de ofta väldigt bristfälligt utbildade och visste väldigt lite om evangeliet. Resultatet

var att de helt enkelt inte hade förmågan att besvara de frågor som vanligt folk hade. På grund av detta började ett klimat av osäkerhet uppstå kring evangeliet och dess trovärdighet – inte för att det rådde några problem kring evangeliet utan på grund av prästerskapets bristande förmåga. Detta gjorde det svårt för folket att förstå vad evangeliet innebar.

Reformationen lyckades tydliggöra betydelsen av kristen utbildning, och då inte bara att ha ett läskunnigt och utbildat prästerskap, utan även en församling av vanliga troende som förstod sin tro och vad den innebar för dem. Man kan se hur detta verkade på två olika plan. Inledningsvis att det rörde förmågan att på ett korrekt sätt redogöra för den kristna tron. Ett stort antal verk togs fram vid tiden för reformationen i syfte att ge kristna en djupare förståelse och uppskattning av den kristen tro – inte minst den intellektuella spänst och det intellektuella djup den kännetecknas av. Jean Calvins *Bildning i den kristna religionen* är ett framstående exempel på denna typ av verk. De gav människor en trygghet i att kristendomen var förnuftig, att den var trovärdig och att du – genom att skaffa dig en god förståelse av den kristna tron – mycket väl kunde fördjupa din egen tro och dessutom förklara den för andra. Så rent objektivt var utbildning viktigt.

Men dessutom var utbildningen subjektivt viktig. Genom att människor fick kunskap blev det tydligt för dem att de med rätta kunde ha en positiv känsla kring evangeliet som attraktivt, helgjutet och vederhäftigt. Här har vi något att återupptäcka, nämligen att vi genom att fördjupa oss i vår tro kan göra två saker. För det första formar vi en djupare förståelse av tron för egen del – den är goda nyheter för oss. När vi börjar förstå djupet av vår tro mer fullödigt, börjar vi öppna upp och undersöka något vi alltid känt till, men aldrig riktigt utforskat i all dess fullhet. För det andra finns den viktiga tanken i reformationen att utlägga Skriftens enorma rikedomar och värdesätta dem när vi förstår hur värdefulla de är. Men när vi själva börjar uppskatta allt vad evangeliet innebär, kan vi också bli mer effektiva evangelister. Att få en fördjupad förståelse och uppskattning av evangeliet hjälper oss att bli betydligt

effektivare som vittnen – att försöka förklara för andra vad det är med evangeliet som är så attraktivt för oss, med full visshet om att det även kan attrahera dem. Detta utbildningsområde var mycket svagt i den senmedeltida kyrkan, något reformationen kunde bemöta och något även vi behöver ta till oss.

REFORMATIONSTEMA: BIBELN OCH FOLKET

Låt mig peka på ytterligare ett område som var problematiskt i den senmedeltida kyrkan: det fanns ofta ett stort avstånd mellan den vanlige kristne och Bibeln. Till viss del var skälet till detta teknologiskt. Innan tryckkonsten uppfanns var man tvungen att kopiera Bibeln för hand, vilket var väldigt dyrt. Inte heller kunde varje troende läsa, så de kristna var hänvisade till sin präst för att tillägna sig och förstå Bibeln. Men i och med reformationen kom denna fantastiska återupptäckt: Bibeln är likt bröd du kan mätta dig med och levande vatten du kan dricka för att släcka din törst. Reformationen var en rörelse för att återupptäcka Bibelns betydelse för kyrkan.

För att uppmuntra detta skedde förändringar av alla de slag, exempelvis utvecklingen av exegetiska predikningar, bibelkommentarer och bibelteologiska verk. Bibeln upptäcktes på nytt och människor fick insikten att de inte behövde förlita sig på sin präst för att förstå Bibeln; du kan gå direkt till Bibeln, läsa den och bli uppbyggd av Guds ord. Detta räddade människor från de falska läror som började cirkuleras av kyrkan vid tidpunkten.

Att läsa Bibeln handlar inte bara om att återfinna begeistringen över evangeliet. Det handlar också om att ställa svåra frågor om vad den ene eller andre religionsläraren säger, och fråga sig: ”Var kommer detta ifrån? Är detta verkligen bibliskt?” När reformatörerna började öppna Skriften för sitt folk, började de upptäcka att mycket av den senmedeltida kyrkans undervisning inte över huvud taget kunde rättfärdigas på den bibliska grunden.

En lära som hade uppstått i den senmedeltida kyrkan var att Skriften var svår att förstå, och

därför hade Gud i sin försyn gett människorna kyrkan så att den kunde uttolka Bibeln. Men genom att placera kyrkan mellan Bibeln och folket, tog kyrkan kontroll över Bibeln. I gensvar till detta sade reformatörerna: ”Gå tillbaka till Bibeln. Läs den och ställ dig frågan: ’Kom den här idén härifrån – eller från någon annanstans?’” Jag anser att detta är ett centralt tema i reformationen, att varenda troende har rätten och ansvaret att fråga sig: ”Varifrån kommer de idéer som vi hör från predikstolarna? Kan de rättfärdigas i ljuset av Bibeln?”

Detta är ett viktigt tema i reformationen som jag menar att vi behöver återupptäcka. För även i dagens kyrka har vi predikanter som säger saker som deras församling vill höra eller som de själva vill säga, men som inte har sin grund i Bibeln. Det finns ett behov för oss att återupptäcka Bibeln på ett sådant sätt att vi kan kontrollera vad våra pastorer lär, så att de inte leder oss vilse. Såsom jag ser det är en av den moderna kyrkans allvarligaste plågoris den personkult som finns omkring vissa förkunnare. När vi går tillbaka till Skriften går vi samtidigt tillbaka till Guds ord och upptäcker då vad Gud säger, istället för att förlita oss på en predikant som betar sig som om han allena är det medel Gud använder för att kommunicera med sitt folk.

VARFÖR STUDERA REFORMATIONEN?

Här har jag nu belyst några av de problem som fanns i kyrkan vid tiden för reformationen, även om det finns en hel del andra jag utelämnat. Men jag vill inte att du ska få intrycket att vi bara har med en serie problem att göra, och att reformationen helt enkelt uppstod som en lösning på dessa problem. Visst var den lösningen på dessa problem, men den innebar dessutom något mer. Vi får aldrig tänka på reformationen i enbart negativa termer, som en respons på en räkka svagheter. Den handlade också om återupptäckten av evangeliet. Det var just denna återupptäckt som ledde till att de svagheter jag beskrivit ovan rättades till. Så till viss del var reformationen denna lysande återupptäckt av vad Gud redan gjort för sitt folk och kommer fortsätta göra för dem – om

de är trofasta mot Honom och återvänder till Hans ord och Hans vilja genom Skriften. Detta är ett fantastiskt tema för oss, eftersom vi ju vill återupptäcka Guds ord och Guds vilja för sitt folk. Reformationen erbjuder oss en fallstudie hur vi kan göra just detta.

Många av oss kanske tittar på reformationen och säger något i stil med: ”Visst, detta är väldigt intressant och säkert väldigt viktigt akademiskt sett, men du talar faktiskt om något som hände i Europa på 1500-talet. Det jag vill veta är: Har detta någon relevans för oss i dag?” Jag menar att svaret är: ”Ja!” Först och främst eftersom vi talar om samme Gud, som behöver återuppbygga sin kyrka oavsett var den kyrkan befinner sig. Genom att studera det sätt Gud återuppbyggt, förnyat och reformerat sin kyrka vid ett tidigare tillfälle, kan vi få en bild av vad han vill göra för sin kyrka här och nu. Det handlar om att använda historien som en lins för att upptäcka vad Gud har gjort i det förflutna och sedan kunna säga: ”Kanske vill han göra samma sak i vår tid.”

Reformationen är ett av dessa stora tillfällen i historien, då en kyrka stannade upp och ställde sig själv frågan: ”Varför är vi här? Vad är den verkliga orsaken till att kyrkan finns till? Vad är det speciella med kyrkan? Vad måste kyrkan göra för att förbli Guds kyrka?” Reformationen var med andra ord ett tillfälle av djupgående begrundan kring kyrkans belägenhet för att finna utvägen ur problemen, genom att ställa utmanande frågor om kyrkans uppdrag och syfte. Varje organisation som funnits under lång tid riskerar att stelna eller bli inaktiv. Den börjar agera utifrån antagandet att det vi gjort i dag och i går, det kan vi fortsätta att göra i morgon. Det finns ingen anledning att ställa de svåra frågorna. Men reformatörerna upplevde att det enda sättet för kyrkan att reformeras och förnyas var genom att fråga: ”Vad vill Gud att kyrkan ska göra på ett grundläggande plan?” Genom att återupptäcka denna känsla av syfte och mening, kan vi återföra livet till kyrkan genom att låta den göra det Gud vill att den ska.

SVARET FRÅN REFORMATÖRERNA

Som du säkert känner till var det personer som

Martin Luther och Jean Calvin som ställde dessa frågor. Svaret de gav var att kyrkan handlar om förkunnelsen av evangeliet om Jesus Kristus. Där detta äger rum, där finns också den sanna kyrkan. Detta menar jag är en viktig insikt: behovet av begrundan, för att finna svar och kunna säga: ”Vill Gud att vi ska gå i en annan riktning än den vi går i nu?” Vi behöver blicka tillbaka i vår kristna historia, till Skriften och fråga: ”Vart vill Gud att vi rör oss härifrån?” Luther och Calvin sade att det bästa sättet att återupptäcka varför vi är här, är att gå tillbaka till Nya testamentet, läsa det och låta oss begeistras av det vi läser.

När du läser Luther kommer du att upptäcka att läsningen av Nya testamentet för honom innebär att få en inblick i de dagar när tron först kom till liv och en inblick i de dagar då kyrkan tycks ha dött. Luther och många andra inom kyrkan sade att vi har en kyrka som långsamt, men dessvärre helt visst är döende därför att den inte vet varför den finns till. Genom att gå tillbaka till Skriften, för att där återupptäcka den apostoliska undervisningen och den tidiga kyrkans dynamik, kan vi föra vår kyrka tillbaka till livet genom att anta samma mission, samma känsla av att lyfta upp människor, som fanns i den tidiga kyrkan. Jag menar att detta är något vi fortfarande behöver göra, för att få tillbaka vår känsla av inriktning.

Reformatörerna säger följande: Det finns ingen poäng i att gå framåt, framåt, framåt. Det är däremot till hjälp att stanna upp och rikta blicken bakåt, och att fråga: ”Varför är vi här, och vilka resurser har vi?” Därefter behöver vi gå framåt på nytt i full förståelse av varför vi är här. När vi försöker konfrontera vår egen framtid, är detta en modell vi behöver ta till oss. Vi hävdar inte att reformationen är något vi ska återupprepa likt en papegoja. Det vi faktiskt säger är att, när vi leder kyrkan in i framtiden, är det till hjälp att blicka bakåt mot den kristna kyrkans stora skeenden då Herren agerade och fråga: ”Vad kan vi lära oss av den besöksetiden? Finns det något Herren vill säga till oss genom människor som levde för länge sedan när vi ställs inför samma utmaning som de, fast i vår tid?”

Låt mig beskriva ett skäl till att studera kyrko-

historien. Jag antar att du deltagit i en bibelstudie- eller samtalsgrupp, där ni talat om några viktiga frågor – kanske något som gäller moral eller etik, teologi eller bibeltolkning. Ni bearbetar frågan, men så säger någon något som tar er vidare och blir till stor hjälp. Efter bibelstudie- och samtalsgruppen går du hemåt med en behaglig känsla, eftersom något du tidigare inte förstod helt plötsligt klarats ut. Att studera kyrkohistorien och reformationen är som att gå till en bibelstudiegrupp med en stor grupp fantastiska människor som arbetade igenom samma frågor som du har – såsom: ”Varför finns kyrkan till? Vad behöver vi göra för att bli frälsta? Hur kan vi vara säkra på vår frälsning?” Svaren vi får är de som du och jag fortfarande behöver, eftersom de är hållbara än idag. Vi vill ha bra svar när vi ställer frågorna, och ett av skälen till att vi blickar tillbaka till reformationen är att vi där upptäcker svar på frågor som ställs i dag – och kan fröjda oss över deras svar. Vi behöver alltså upptäcka hur mycket hjälp vi kan få av att studera våra föregångare, att studera reformationen. En annan betydelsefull anledning att studera reformationen är att du kan vara den person som tar dessa svar, som har prövats av kyrkohistorien och befunnits hålla måttet, till andra personer du betjänar som ledare.

SLUTORD

Varför uppstod reformationen? För det första: Reformationen uppstod därför att det fanns ett evangelium som behövde återupptäckas i all dess fullhet. När det återupptäcktes ledde det till att en lång rad omorienteringar började äga rum. För det andra: Reformationen uppstod därför att kyrkan hade hamnat i en lång rad problem och att någon måste reda ut dem.

Du och jag kan återupptäcka evangeliet i dag. Reformation är egentligen en process av att återupptäcka och återföra till liv. Detta måste vara en stor del av vår agenda i dag. Men jag är också rädd att vår agenda måste ta hänsyn till att den kyrka vi ser i dag brottas med samma problem som kyrkan under slutet av medeltiden. Vi måste tänka igenom vad vi kan göra kring dessa problem, och reformationen ger oss sammanhang,

riktmärken och tankar om hur vi kan adressera våra problem i dag, genom att använda de resurser, metoder och – framför allt – den inspiration vi finner i vårt förflutna.

Alister McGrath är Andreas Idreos Professor of Science and Religion vid University of Oxford

Översatt för Svenska Evangeliska Alliansen med tillstånd från Alister McGrath
Tidiga publicerad i bl.a. Modern Reformation, No. 5, 2017

Översättning: Ola Nilsson, Reformedia

SEA Papers är Svenska Evangeliska Alliansens (SEA) essäserie inom evangelikal teologi och etik. SEA är ett nätverk av kristna tvärs över samfundsgränserna. Vår vision är:

- att bygga ett nationellt nätverk av evangeliska/evangelikala kristna i Sverige, som tillsammans och i sina olika sammanhang utvecklar och bidrar med evangelikal teologi och tillämpar den i församlingsarbetet, i den teologiska debatten och i samhällsdebatten
- att vara en konstruktiv kraft som i öppenhet, dialog och debatt driver ett evangelikalt perspektiv
- att förmedla impulser från och kontakter med den växande världsvida evangelikala gemenskapen

SEA:s teologiska bas utgörs av Lausannedeklarationen.